

Elämää huomiotaloudessa

Lehemme 25. vuosikerta on edennyt jo kolmanteen numeroonsa. Lehden ensimmäisten numerojen selaaminen herätti minussa monia nykyiseen informaatioympäristöömme liittyviä ajatuksia. Osaltaan huomioidentekoon kirjoitti myös se, että matkasin lukemaan lehtiä Tampereen yliopiston kirjaston uuteen rakennukseen.

Kirjastotiede ja informatiikka –lehden pitkäaikainen päätoimittaja, professori Marjatta Okko, kuvaa lehden ensimmäisessä numerossa kymmenvuotista taivalta kirjastotieteen ja informatiikan professuurin perustamisesta Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteelliseen tiedekuntaan 1.9.1971 lehemme perustamiseen vuonna 1981. Kirjastotieteen ja informatiikan yhdistys perustettiin 1979. Okko kirjoittaa: ”Kymmenen vuotta on lopultakin varsin kohtuullinen aika, kun mittapuuna käytetään etenemistä tieteenalan oman aikakauslehden julkaisemishankkeen toteuttamiseen. Se on varsin lyhyt aika, kun tapahtunutta kehitystä arvioidaan lähtötilanteesta käsin.” Pääkirjoituksessa Okko luonnehtii alan suomalaisen opetuksen ja tutkimuksen ensimmäistä vuosikymmentä. Lopuksi Okko kirjoittaa: ”Kirjastotieteen ja informatiikan yhdistys on saanut Suomen Akatemialta apurahan tieteellisen aikakauslehden perustamiseen. Tälle tieteenalansa tunnustamiselle yhdistys antaa suuren arvon ja pyrkii vastaisuudessa tuottamaan julkaisuaan mahdollisimman säännöllisesti ja häiriöttömästi”. Pääkirjoitus on päivätty marraskuun 15. päivänä 1981.

25 vuoden aikana tieteenala on kehittynyt ja julkaisutoiminta muuttunut kansainväliseksi ja elektroniseksi. Selatessani lehemme ensimmäisiä vuosikertoja yliopiston kirjaston lehtisalissa huomioni erityisesti kiinnittyi kahteen seikkaan. Aluksi selailuni poimi lehtien sivuilla esiintyvän termin ”tietotyöasema”. Toiseksi huomioni kiintyi kiinnittyi opiskelijaryhmään, jolle esiteltiin kirjaston uusia tiloja. Esittelyssä olivat aikakauslehtikokoelma sekä luonnollisesti elektroniset julkaisut, joiden lukemiseen on varattu kirjastossa useita työasemia. Havahduin siihen, kuinka pieneen tilaan painetut lehdet mahtuvat uudessa kirjastossa ja erityisesti hätkähdin kuluvan vuoden vuosikertojen säilyttämiseen tarvittavan tilan vähäisyyttä. Tätä kautta tieteellisten aikakauslehtien elektroninen julkaiseminen konkretisoitui minulle aivan uudella tavalla. Ovatko työasemamme nyt 25 vuoden kehityksen jälkeen

juuri niitä ”tietotyöasemia”, joista kirjoitettiin lehden ensimmäisessä vuosikerrassa vuonna 1981-1982?

Mieleeni nousi useita kysymyksiä. Mitä painettujen julkaisujen kokoelma tai elektronisten lehtien lukemiseen käytettävä tietokone julkaisuista tosi asiassa kertovat? Kokoelman koon ja aikaperspektiivin hahmottaminen tuntuu elektronisissa lehdissä erilaiselta. Selaammeko enää lehtien vuosikertoja, katsommeko silmäillen muiden alojen julkaisuja? Hahmottuuko tieteellisen aikakauslehden kokonaisuus – eri osastoineen, kirjoitustyypeineen ja julkaisuohjeineen – samalla tavoin kuin painetussa lehdessä? Hyödynnämmekö riittävästi elektronisten lehtien sisällysluettelopalveluita? Elektroniset lehdet tarjoavat kiistatta saatavuutta, tavoitettavuutta, ajantasaisuutta, mutta samalla ne vaativat uudenlaisten huomiorakenteiden kehittämistä sekä kustantajilta ja kirjastoilta että tiedontarvitsijoilta.

Colin Lankshear and Michele Knobel kirjoittavat kirjassaan *New literacies : changing knowledge and classroom learning* (Open University Press, 2003) informaatiosta ja uusista lukutaidoista huomiotaloudessa. Huomiotalous – attention economy – lienee suomalaisessa keskustelussa leimaantunut lähinnä ”konsulttipuheeksi”, mutta informaation tarjonnan ja välittymisen sekä uusien lukutaitojen näkökulmasta tällä keskustelulla voisi olla myös informaatioympäristöjen tutkimukselle paljon annettavaa. Elämme ympäristössä, jossa informaatiosta ei todellakaan ole puutetta, mutta huomio on aina harvinaista ja niukkaa. Huomion antaminen ja saaminen on ainoa mahdollisuus oppimiseen ja kehittymiseen – informaation muuntumiseen merkityksiksi.

Kirjailija Leena Krohn on esseessään ”Kirjallisuus ja paratodellisuus” kirjoittanut: ”Tietoisuuden olemus on selektiivistä valintaa, ja ihminen valitsee pitkälle myös oman todellisuutensa, tai ainakin sen tulkinnan. Vasta inhimillinen valinta ja vuorovaikutus - ja sitä tapahtuu yhtä hyvin tietoverkoissa, kirjallisuudessa kuin jokapäiväisessä kanssakäymisessä - jalostavat datan ja informaation merkityksiksi, joita ilman emme elä.”

Tampereella 14.9.2006

Kai Halttunen